

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 6. března 2025 ve věci č. 47836/21 – *F. B. proti Belgii*

Senát první sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že stěžovatelka – žadatelka o mezinárodní ochranu a dle svých tvrzení nezletilá cizinka bez doprovodu – podstoupila kostní testy za účelem určení věku, aniž by k jejich provedení udělila svobodný a informovaný souhlas. Vnitrostátní orgány se mimoto předtím ani nepokusily využít jiných, méně invazivních prostředků k ověření jejího věku. Řízení nadto postrádalo dostatečné záruky. Došlo proto k porušení stěžovatelčina práva na respektování soukromého života podle článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka přicestovala v srpnu 2019 do Belgie, kde požádala o mezinárodní ochranu. Ze své země původu (Guinea) údajně uprchla, aby unikla týrání v důsledku nuceného sňatku. Uvedla, že je jí 16 let a předložila neověřenou kopii svého rodného listu. Poté byla umístěna do centra pro nezletilé, kde setrvala po celou dobu řízení o určení jejího věku.

Po podání žádosti o mezinárodní ochranu stěžovatelku vyslechl úředník cizineckého úřadu, jenž vyjádřil pochybnosti o jejím věku a s ohledem na (mimo jiné) chybějící originální doklady totožnosti ji neprodleně odkázal na lékařské vyšetření spočívající v provedení rentgenových snímků ruky a zápěstí, klíční kosti a zubů. Podle tohoto lékařského vyšetření bylo stěžovatelce 21,7 let (s odchylkou dvou let). Teprve následně stěžovatelku vyslechl pracovník opatrovnické služby, jemuž stěžovatelka předložila kopie dalších dokladů totožnosti, jež o několik dnů později doplnila originály (které si dle svých tvrzení předtím zapomněla u své přítelkyně v Německu). Jejich pravost však vnitrostátní orgány zpochybnily.

Výsledky kostních testů a neexistence legalizovaných dokumentů vedly k vydání rozhodnutí, na jehož základě vnitrostátní orgány přestaly se stěžovatelkou zacházet jako s nezletilou cizinkou bez doprovodu. Následně belgické orgány obdržely od svých německých protějšků informace spolu s výpisem z databáze Eurodac, podle nichž se stěžovatelka při průjezdu Německem prokazovala jako plnoletá a uvedla datum narození 7. května 2001. Cizinecký úřad následně v potvrzení o podání žádosti o mezinárodní ochranu nahradil původně uvedené datum narození 15. ledna 2003 datem 1. ledna 1997. Stěžovatelka byla posléze přemístěna do centra pro dospělé, kde mohla využít pomoci právního zástupce.

Proti rozhodnutí o určení věku podala stěžovatelka opravný prostředek a žádost o odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí, které však byly zamítnuty. Navzdory tomu mohla stěžovatelka pokračovat ve studiu. V době rozhodnutí Soudu tak studovala poslední ročník střední školy. Zároveň v říjnu 2022 získala postavení uprchlíka.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že v důsledku rozhodnutí vydaného v řízení o určení jejího věku, na jehož základě s ní vnitrostátní orgány přestaly zacházet jako s nezletilou cizinkou bez doprovodu, došlo k porušení jejího práva na respektování soukromého života zaručeného článkem 8 Úmluvy.

a) K přijatelnosti

Soud vyzdvihnul, že článek 8 Úmluvy chrání mimo jiné právo na osobní rozvoj a právo navazovat a rozvíjet vztahy s ostatními lidmi a vnějším světem (*Odièvre proti Francii*, stížnost č. 42326/98, rozsudek velkého senátu ze dne 13. února 2023, § 29; či *Denisov proti Ukrajině*, stížnost č. 76639/11, rozsudek velkého senátu ze dne 25. září 2018, § 95). Povinnost států chránit toto právo je obzvlášť

důležitá u nezletilých osob bez doprovodu v kontextu migrace, jenž zvyšuje jejich zranitelnost (*Darboe a Camara proti Itálii*, stížnost č. 5797/17, rozsudek ze dne 21. července 2022, § 123).

Soud připomněl, že určení věku je klíčové pro identifikaci osoby a přístup k právům vyplývajícím z postavení nezletilého (tamtéž, § 124). Proces s tím spojený musí naplňovat odpovídající záruky stanovené článkem 8, zejména pokud takový postup zahrnuje provedení lékařských testů na dotčené osobě (*Pindo Mulla proti Španělsku*, stížnost č. 15541/20, rozsudek velkého senátu ze dne 17. září 2024, § 138).

b) K odůvodnění

1. Obecné zásady

Soud úvodem připomněl, že smluvní státy mají na základě obecně uznávané zásady mezinárodního práva, a aniž by byly dotčeny jejich smluvní závazky (včetně těch, které vyplývají z Úmluvy), právo kontrolovat vstup a pobyt cizinců (*Hirsa Jamaa a ostatní proti Itálii*, stížnost č. 27765/09, rozsudek velkého senátu ze dne 23. února 2012, § 113). Zdůraznil však rovněž význam postupů pro určování věku v kontextu migrace. Vnitrostátní, evropskou i mezinárodní právní úpravu chránící práva dětí lze totiž použít až tehdy, je-li zjištěno, že se o děti skutečně jedná. Určení věku je tedy prvním krokem vedoucím k uplatnění jejich práv a přijetí všech opatření nezbytných k zajištění péče o ně. Chybné určení věku může vést k závažným zásahům do práv nezletilých (*Darboe a Camara proti Itálii*, cit. výše, § 125). Legitimní snaha států zmařit pokusy o obcházení imigračních omezení nesmí zbavovat nezletilé cizince – navíc bez doprovodu – ochrany spojené s jejich postavením. Je proto nutné sladit ochranu základních práv s požadavky imigrační politiky států (*Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga proti Belgii*, stížnost č. 13178/03, rozsudek ze dne 12. října 2006, § 81).

Vnitrostátní orgány však zároveň podle Soudu stojí v souvislosti s hodnocením pravosti matričních dokladů před náročným úkolem. Důvodem jsou jednak obtíže plynoucí z nefunkčnosti matričních úřadů v některých zemích původu, jednak riziko podvodů. Pokud existují důvodné pochybnosti o pravdivosti tvrzení žadatele o azyl, musí žadatel uspokojivě vysvětlit nesrovnalosti ve svém příběhu či vyvrátit případné relevantní námitky týkající se pravosti dokumentů, jež předložil. Vnitrostátní orgány jsou v zásadě lépe vybaveny, aby na základě získaných důkazů zjistily skutkový stav. V tomto směru tak musejí mít určitou diskreční pravomoc. To platí i pro rozhodnutí o provedení lékařské prohlídky dítěte (*Mugenzi proti Francii*, stížnost č. 52701/09, rozsudek ze dne 10. července 2014, § 47 a 51). Nelze však opomenout, že zásada presumpce nezletilosti vyžaduje, aby postup určování věku zahrnoval dostatečné procesní záruky (*Darboe a Camara proti Itálii*, cit. výše, § 153–154).

2. Použití těchto zásad na projednávanou věc

V projednávané věci bylo mezi stranami sporné, zda stěžovatelka dala svobodný a informovaný souhlas s provedením kostního testu. Stěžovatelka rovněž namítala vady celého řízení o určení jejího věku, jež vedlo k vydání rozhodnutí, na jehož základě s ní vnitrostátní orgány přestaly zacházet jako s nezletilou cizinkou bez doprovodu. Jelikož ji toto rozhodnutí zbavilo práv plynoucích z tohoto postavení, jednalo se podle Soudu o zásah do výkonu jejího práva na respektování soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy. Tento zásah měl nicméně zákonný základ a sledoval legitimní cíl v podobě zajištění zvláštní ochrany nezletilým migrantům, a lze jej proto vztáhnout k cílům ochrany veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti a ochrany práv a svobod jiných osob ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy.

Soud zdůraznil, že není jeho úkolem rozhodnout, zda byla stěžovatelka v době příjezdu do Belgie nezletilá (tamtéž, § 131), ale v souladu s článkem 19 Úmluvy posoudit, zda vnitrostátní orgány ve vztahu ke stěžovatelce dodržely záruky stanovené článkem 8 Úmluvy. Zohlednil přitom prostor pro uvážení, který státy mají při určování věku migrantů, jež uvádějí, že jsou nezletilí.

Vláda vysvětlila, že dotčené osoby obdrží v souvislosti s řízením o určení jejich věku zvláštní brožuru, která jednoduše a v jazyce, kterému tyto osoby rozumějí, vysvětluje průběh lékařských testů. Předání této brožury a absenci nesouhlasu dotčené osoby s provedením lékařských testů zaznamenává do předtištěného formuláře úřední osoba, která vede pohovor, při němž vznikly pochybnosti o věku

dotčené osoby. Podpis této dotčené osoby se však nevyžaduje. Podle Soudu je sdělení uvedených informací o to významnější, není-li dotčená osoba, jež je stále považována za nezletilou osobu bez doprovodu a žadatelku o mezinárodní ochranu, ve fázi určování věku zastoupena.

Soud však nepovažoval za nutné hodnotit, zda stěžovatelka informace o lékařských testech skutečně obdržela. I kdyby tomu totiž tak bylo, měla stěžovatelka pouze možnost „vyjádřit svůj názor“ a v případě nesouhlasu napadnout konečné rozhodnutí, které rovněž neuvádělo, zda stěžovatelka s provedením lékařských testů souhlasila. Omezilo se pouze na konstatování, že byla o průběhu lékařského vyšetření informována. Absenci svobodného a informovaného souhlasu s lékařským zákrokem lze přitom podle Soudu vyhodnotit jako zásah do tělesné integrity pacienta, kterou chrání článek 8 Úmluvy (*Pindo Mulla proti Španělsku*, cit. výše, § 138–139).

V projednávané věci se sice jednalo o lékařské vyšetření provedené k jiným než lékařským účelům, tato okolnost však podle Soudu nemá podstatný vliv na použitelnost zásad plynoucích z jeho judikatury, neboť i v tomto případě je dotčena osobní autonomie ve smyslu článku 8 Úmluvy (tamtéž, § 137). V této souvislosti Soud rovněž poukázal na invazivní povahu lékařských testů prováděných za účelem určení věku, které v této věci spočívaly ve trojím rentgenovém vyšetření.

Soud taktéž vyzdvihl, že kostní testy byly provedeny okamžitě poté, co úřední osoba vyjádřila pochybnosti o stěžovatelčině věku. Belgické právo totiž stanovuje, že se tyto testy v pochybnostech o věku dotčené osoby provádějí „neprodleně“. Podle Soudu by však tyto testy – vzhledem k jejich invazivní povaze – měly být prováděny až jako poslední možnost, pokud ostatní varianty umožňující určit věk dotčené osoby nepřinesly přesvědčivé výsledky. Aby totiž mohlo být určité opatření považováno v demokratické společnosti za přiměřené a nezbytné, je třeba vyloučit možnost přijmout jiné opatření, které by do dotčeného základního práva zasahovalo méně závažným způsobem, a přitom by umožňovalo dosáhnout téhož cíle (*Nada proti Švýcarsku*, stížnost č. 10593/08, rozsudek velkého senátu ze dne 12. září, 2012, § 183). V této věci se však rozhovor stěžovatelky s pracovníkem opatrovnické služby speciálně vyškoleným pro práci s nezletilými uskutečnil až po provedení kostních testů. Teprve při tomto rozhovoru byla stěžovatelka dotázána zejména na svůj osobní stav, rodinnou situaci, životní podmínky v zemi původu a školní docházku. Prostřednictvím rozhovoru s pracovníkem opatrovnické služby, který by předcházel provedení lékařských testů, však bylo podle Soudu možné ověřit, zda lze pochybnosti o stěžovatelčině věku vyvrátit jinými, méně invazivními prostředky, a zároveň zajistit, aby stěžovatelka obdržela všechny informace nezbytné k účinnému uplatnění svých práv.

Aniž by se Soud vyjadřoval ke spolehlivosti kostních testů či k tomu, zda byla stěžovatelka nezletilá, dospěl k závěru, že řízení, které vedlo k vydání rozhodnutí, na jehož základě s ní vnitrostátní orgány přestaly zacházet jako s nezletilou cizinkou bez doprovodu, nezahrnovalo dostatečné záruky ve smyslu článku 8 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 8

Soud připomněl, že článek 13 Úmluvy zaručuje ve vnitrostátním právu existenci prostředku nápravy umožňujícího účinně namítnout porušení práv a svobod zaručených Úmluvou. Z uvedeného článku tedy vyplývá požadavek na existenci vnitrostátního prostředku nápravy, který umožňuje přezkoumat obsah „hájitelných tvrzení“ založených na Úmluvě a poskytnout přiměřenou nápravu. Tento prostředek musí být „účinný“ jak v praxi, tak v právu. Prvek účinnosti však nezávisí na jistotě příznivého výsledku pro stěžovatele. Požadavky článku 13 Úmluvy mohou nadto splňovat všechny prostředky nápravy, které vnitrostátní právo nabízí, i když žádný z nich sám o sobě tyto požadavky zcela nesplňuje (*Darboe a Camara proti Itálii*, cit. výše, § 193–195).

V dané věci Soud shledal, že stěžovatelka měla k dispozici prostředek nápravy ve smyslu článku 13 Úmluvy. Proti rozhodnutí vydanému v řízení o určení jejího věku podala opravný prostředek ke Státní radě a žádala jeho zrušení. Rovněž požádala o odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí. Přestože namítala neúčinnost těchto prostředků nápravy z důvodu údajně omezeného rozsahu přezkumu, Soud

již dříve rozhodl, že tento přezkum *a priori* splňuje požadavky článku 6 Úmluvy (*SA Patronale hypothécaire proti Belgii*, stížnost č. 14139/09, rozsudek ze dne 17. července 2018, § 44 a 50), a tudíž i požadavky článku 13 Úmluvy (*Sporrong a Lönnroth proti Švédsku*, stížnosti č. 7151/75 a č. 7152/75, rozsudek ze dne 23. září 1982, § 88). V této části tudíž Soud považoval stížnost za nepřijatelnou.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 8

Stěžovatelka namítala rovněž porušení zákazu diskriminace, neboť na rozdíl od jiných nezletilých migrantů bez doprovodu nemohla využít práv z tohoto postavení plynoucích. Soud konstatoval, že pokud by tato námitka měla být chápána jako kritika rozhodnutí vydaného v řízení o určení stěžovatelčina věku, již na ni reagoval v části týkající se porušení článku 8 Úmluvy, aniž by se však vyjadřoval k otázce, zda měly vnitrostátní orgány považovat stěžovatelku za nezletilou. Námitka založená na článku 14 Úmluvy byla navíc formulována obecně a nebyla podložena. Soud připomněl, že postavení nezletilých cizinců bez doprovodu se zakládá na objektivním kritériu věku a že existence mechanismu umožňujícího rozlišovat mezi nezletilými migranty a dospělými osobami v téže situaci sleduje legitimní cíl odpovídající potřebě poskytnout nezletilým zvláštní ochranu. I v této části proto Soud považoval stížnost za nepřijatelnou.